

GU Journalen

NYHETER FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET NR 3 MAJ 1999

Flera hundra ansöker om befordran

DEN NYA LÄRARTJÄNSTREFORMEN har fått stor genomslagskraft. Hittills har över 300 sökt. En risk med reformen är att det blir ett A- och B-lag bland professorerna. Sid 3

Universitetet JO-anmält

I SEX MÅNADER fick en student vid Handelshögskolan vänta på sitt examensbevis. Nu har hon JO-anmält Göteborgs universitet. Sid 4

Kritik mot fakturor

"RENA VILDA VÄSTERN." Det säger den ansvarige på internrevisionen om attesteringen av fakturor vid GU. Sid 5

GU på tredje plats i omdiskuterad ranking

EN NÖDVÄNDIG VDN-märkning eller ett spektakulärt slag i luften. Sveriges första universitets-ranking väcker blandade känslor i den akademiska världen. Sid 6-7

På spaning efter människans arvs massa

HUR FUNGERAR LIVET? Vad är det som får generna att bära sig åt som de gör? I HUGO-projektet samarbetar forskare runt om i världen för att försöka kartlägga människans arvs massa. Sid 10-11

Fortsatt debatt om avtalet

BO ROTHSTEIN BEFARAR att det nya arbetstidsavtalet kommer att försämra möjligheterna för professorer att bedriva forskning. Sid 11

Vetenskapsfestivalen

AKADEMISKA KVARTAR på Nordstadstorget, experimentverkstad på Lindholmen, workshops som ger svar på nyfikna frågor. Vetenskapsfestivalen är här igen! 48 000 beräknas beta sig igenom 500 programpunkter under en dryg vecka. Sid 12

PHOTO: JACQUES MAREZ

Moralfilosof – med rätt att resonera

CHRISTIAN MUNTHE – moralfilosof vid Göteborgs universitet – står gärna till beslutsfattarnas tjänst. Inte för att ge dem goda råd men för att ge dem en argumentationsstruktur, visa dem hur man kan resonera. Hans och hans kollegors uppgift är, som han uppfattar den, att testa gränserna för mänskligt tänkande. sid 8-9

FOTO: EVA S. ANDERSSON

Arbetet med verksamhetsplan 2000, vårt viktigaste interna styrinstrument för perioden 2000-2002, har gått in i en intensiv fas. Fakulteterna har redan tidigare avgivit sin analys och syn på framtiden. Rektorsämbetet har haft tiotalet grupper som arbetat med mera "tvärande" frågor som internationalisering, jämställdhet, IT, miljö, lokaler mm. Grupperna

har haft varierande sammansättning, men en kraftfull uppmaning om studerandemedverkan har ingått i instruktionerna. Samtliga grupper har nyligen skriftligen lämnat in sina analyser och önskemål. Med detta som utgångspunkt och ram är det nu styrelsens uppgift att i samverkan med rektorsämbetet utforma de slutliga målen för verksamheten. Ett första steg på denna sista fas togs på styrelsens policymöte 22-23 april. Då bildade styrelsens ledamöter, dekaner, universitetsråd och studentkommitténs ordförande åtta arbetsgrupper. Diskussionerna i grupperna kom att ske utefter ytterligare fyra perspektiv: forskning, utbildning, tredje uppgiften och lärande/kommunikation. Det handlade således om universitetets lagstadgade tre uppgifter kompletterade med ett tema som hänförde sig till "pedagogens" sannolika flytt och förändrade roll som "hela universitetets angelägenhet". I september beräknas en slutlig version av verksamhetsplanen vara klar.

Samverkan mellan GU och Chalmers, som ett led i det Västsvenska universitetssamarbetet, håller på att fördjupas. Inom såväl bioteknik- som IT-områdena pågår en gemensam inventering av befintliga resurser. Jämfört med Chalmers har GU de ojämförligt största resurserna. Trots detta är vi i många stycken underkritiska i internationella sammanhang. Tillsammans med Chalmers nysatsningar, komplementära till våra befintliga resurser, kan vi uppnå den kritiska massa som är nödvändig för att utgöra såväl en internationellt attraktiv forsknings- och studiemiljö som en näringspolitisk motor i västra regionen. Att på detta sätt utgå från samverkan och påbyggnad av befintliga strukturer utgör en garanti för snabba verkningssätt och en bibehållen balans mellan utbildning och forskning. En satsning på ett helt nytt universitet i Göteborg med inriktning mot naturvetenskap, teknik och management, som framförts nyligen av aktörer utanför universitetet kan aldrig inom överskådlig tid bli annat än en utbildningsfabrik. Regional tillväxt förutsätter en vital och attraktiv forskningsmiljö. MIT i Boston, som är ett populärt använt exempel, illustrerar detta väl. Jag bedömer samverkan med Chalmers som utomordentligt viktig för framtiden. Avundsjuka och revirtänkande måste i dialog balanseras mot avgörande fördelar för båda parter. Jag avser att följa denna utveckling noga.

Moderna Tider har genomfört en ranking av universitet och högskolor, delvis efter amerikansk modell. GU hamnade totalt på en hedrande tredje plats. Man kan ha många kritiska synpunkter på val och typ av parametrar, på materialets fullständighet mm. En sak tror jag är klar: vi måste på något sätt förhålla oss till detta fenomen. Högskoleverket kommer t ex att under tidig höst ranka universitet och högskolor inom tre områden: jämställdhet, studentinflytande och jämlikhet. Jag tror det är viktigt att framhålla att indikatorer av sk "hård" typ endast beskriver eller förklarar en liten del av vår verklighet. Vi, som en kunskapsbildande organisation, har ju däremot goda möjligheter till att såväl kritiskt granska som att utveckla området. Jag ser fram mot fortsatt arbete och diskussion i detta ärende.

BO SAMUELSSON
Rektor

6,5 procent av Sveriges forskning vid GU?

Högskoleverkets hemsida SAFARI fortsätter att besökas av allt fler. Antalet besökare är nu uppe i 232 om dagen (mars) och 1 101 sidor per dag. Vidare finns inte längre universitetet bland de 10 största besökarna, vilket de, helt naturligt, gjorde i det första inmatningsskedet.

GÖTEBORGS UNIVERSITETS del i SAFARI, databasen GU safari, har under samma period haft ännu fler besökare, 473 om dagen, och 4 955 sidor per dag. Det helt dominerande antalet förfrågningar kommer från svenska adresser, men bland de 10 största besökarna finns även USA, Tyskland, Storbritannien, Danmark, Finland och Canada.

Forskningsinformationssystemet SAFARI har även väckt uppmärksamhet utanför Sverige. Om drygt ett år anordnas en konferens av EU-kommissionen i Finland på temat hur forskare bättre ska kunna kommunicera med olika grupper i samhället med hjälp av forskningsinformationssystem och ny teknik.

Eftersom man anser det svenska systemet vara unikt finns Sverige representerat i den kommitté som ska förbereda konferensen.

Vidare är de ansvariga vid det österrikiska forskningsinformationssystemet AURIS (Austrian Reserach Information System) i färd med en ansökan till det österrikiska forskningsministeriet för att få göra en "multimedial utveckling" av sitt system. I denna ansökan lyfter man fram SAFARI som en förebild.

I SAFARI finns i dag 8 378 projekt varav 556 (6,5 procent) kommer från Göteborgs universitet

GU safari

Medicin	240
Odontologi	7
Humaniora	123
Handelshögskolan	15
Socialvetenskap	15
Utbildningsvetenskap	120
Naturvetenskap	24
Tema	12

Pressröster

Sveriges position som kunskapsnation behöver stärkas och därför behövs offensiva investeringar i kunskap. Det är breda utbildningsinsatser på alla nivåer. En fortsatt expansion för högskolan är en prioriterad fråga för regeringen. I dag går nästan en tredjedel av ungdomarna vidare till högskolan. Vår ambition är att varannan i varje årskull någon gång i livet går vidare till högre utbildning, skriver utbildningsminister Thomas Östros.

Nästa år byggs högskolan ut med 20 000 platser. År 2000 ska det bli 10 000 nya platser och året därpå ytterligare 10 000 platser, liksom år 2002.

Göteborgs-Posten 14 april

Att rangordna Sveriges samtliga 39 universitet och högskolor är enligt min mening en absurd idé, hävdar universitetskansler Sigbrit Franke, med anledning av Moderna Tiders ranking. Universitetet och högskolorna verkar under helt olika förutsättningar och det är knappast meningsfullt att jämföra dem. Däremot kan det vara välmotiverat med kvalitetsanalyser av likartade utbildningar, men jag är ytterst tveksam till den förledande förenkling rankinglistor i sig är ett uttryck för.

Dagens Nyheter 28 mars

Sverige får antagligen vänja sig vid att olika högskolor och universitet rankas, hävdar Torsten Kälvemark, internationell analytiker på Högskoleverket. De som gör dessa listor hävdar att de agerar i allmännyttans tjänst – men den främsta drivkraften är nog en ökad lösningsförsäljning.

Att Stockholms universitet skulle vara det bästa universitetet i Sverige – som tidningen Moderna Tider påstår – är lika sant eller falskt som att Vilhelm Mobergs utvandrarserie är århundrades främsta litterära verk i Sverige eller att Beatles "Yesterday" skulle vara seklets bästa låt.

Sydsvenska Dagbladet 11 april

Just nu pågår arbetet med att införa en rejäl baklängesreform, skriver professor Bo Södersten. Vad det handlar om är att för att få tillträde till forskarutbildningen måste man först ha fått en doktorandtjänst. I teorin verkar det fint men i praktiken leder det till ytterst negativa konsekvenser på en rad områden. Dessutom kommer fungerande forskarinstitutioner att slås sönder när inte tillräckligt många doktorander får rekryteras.

Samhällsnyttan gynnas av att vi har fler, inte färre, doktorander, avslutar Södersten.

Sydsvenska Dagbladet 6 april

GU JOURNALEN är en informations- och personaltidning från Göteborgs universitet REDAKTÖR: Allan Eriksson BITR REDAKTÖR: Anders Franck LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING: Anders Eurén. ANSVARIG UTGIVARE: Siv Bondenäs Brink STF ANSVARIG UTGIVARE: Åke Pettersson MEDVERKANDE SKRIBENTER: Eva Lundgren, Peter Olofsson, Anders Franck, Pia Naurin, Susanne Liljenström, Bo Rothstein och Louise Brodin.
ADRESS: Informationsavdelningen, Göteborgs universitet, Box 100, 405 30 Göteborg. TEL: 031-773 1021. FAX: 031-773 4354 E-POST: Allan.Eriksson@adm.gu.se
INTERNET: <http://www.gu.se/aktuell/GU-journalen> TRYCK: Arktryckarna AB, Göteborg. Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning. UPPLAGA: 5 600 ex UTGIVNING: 8 nummer/år. Nästa GU Journal är ett dubbelnummer och utkommer den 4 juni MANUSSTOPP: 21 maj
ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. För obeställt material ansvaras ej. Citera gärna, men ange källan. ISSN 1402-9626

Fler än 200 vill bli professorer

Det är populärt med akademisk befördran. Hittills har över 200, de flesta män, ansökt om professorstitel och drygt 100 lektorstitel vid Göteborgs universitet.

En uppenbar risk kan vara att det blir ett A- och B-lag bland professorer.

DEN NYA LÄRARTJÄNSTREFORMEN som banar väg för lärare att göra karriär genom intern befördran har fått stor genomslagskraft. På fyra månader har över 300 ansökningar kommit in.

Personaldirektör Sven Lindvall är dock inte förvånad över anstormningen av ansökningar.

– Nej, jag hade nog väntat mig ännu fler. Men det här är bara början. Jag tror att vi kan räkna med över 500 ansökningar.

En kartläggning som GU Journalen har gjort visar att läget är under kontroll. Den nya reformen har inte – vad vissa beförde – lett till administrativt kaos. Däremot finns en utbredd oro för att det kommer att kosta mycket pengar.

Flest ansökningar har matematisk-naturvetenskapliga fakulteten fått med ett 40-tal lektorer som vill bli professorer. Även medicinska fakulteten har fått många ansökningar. Inom samhällsvetenskap är det utbildningsvetenskap som har flest sökande, huvuddelen är adjunkter som vill bli lektorer.

Det är ännu oklart vad befodringsreformen kommer att få för konsekvenser vid GU.

En sak står dock klar: antalet lektorer och professorer kommer att öka drastiskt. Hur många det blir är i dag omöjligt att svara på. Antalet professorer kan komma att fördubblas – mot dagens 255. Hur kommer fakulteterna att definiera behörighet, eller med andra ord var ska ribban ligga? Det är det som är kärnfrågan.

Många varnar för att det blir ett A- och B-lag bland professorer. Att de "riktiga" professorerna har lägre antal undervisningstimmar jämfört med nybefordrade som bara har en finare titel på papperet, men fortsätter att undervisa lika mycket som när de var lektorer.

– Det är ett bekymmer, säger Sven Lindvall. Men från vår sida är det en medveten strategi att inte automatiskt bidra till ett A- och B-lag. Det kräver att hela professorskåren tar ett kollektivt ansvar. Det är också därför vi har antagit ett arbetstidsavtal som inte detaljstyr undervisningsskyldigheten som tidigare, utan nu är det fakulteternas ansvar att se över hur arbetsuppgifterna ska fördelas.

Enligt reformen ska alla lärare i princip få samma

möjligheter att avancera till professor. Finns det en risk för att det kommer att gå inflation i professorer?

– Ja, det finns en viss risk, medger Sven Lindvall. Jag är kritisk till regeringens förslag på denna punkt. Som det är nu behöver man inte ens vara lämplig.

– Men jag hoppas att fakulteterna håller ribban högt uppe. De som nu blir professorer och lektorer måste ha en sådan kompetens – både vetenskapligt och pedagogiskt – att de kan konkurrera på lika villkor som andra. Det får inte bli en urholkning av kvaliteten.

Finansieringen av reformen är en annan knäckfråga. Statsmakterna har inte skjutit till några pengar – varken till högre löner eller för att kompensera för den del av undervisningsskyldigheten som faller bort.

När det gäller biträdande professorer, har GU redan fattat ett principbeslut om att de blir professorer utan prövning. En annan grupp som kan befordras genom ett sk förenklat förfarande är lektorer med färska sakkunnigutlåtanden. I alla andra fall krävs nya utlåtanden.

Samtliga fakulteter, med undantag av konstnärliga fakulteten, kommer att göra en nationell prövning av professorsansökningarna. Det innebär att varje fakultet samarbetar med andra universitet om att bilda nationella bedömningsgrupper ämnesvis. Dessa grupper utser sedan pooler av sakkunniga – detta för att effektivt kunna behandla ett stort antal ansökningar.

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det dystra siffror. På medicinska fakulteten är det bara 8 kvinnor av ett 40-tal sökande och på mat-nat-fakulteten 3 kvinnor av 39 sökande. Även på andra fakulteter är det mycket få kvinnliga sökande.

ALLAN ERIKSSON

Sven Lindvall, personaldirektör

Läget under kontroll

Längst i arbetet med ansökningarna har matematisk-naturvetenskapliga och medicinska fakulteterna kommit. De har utarbetat utförliga anvisningar för ansökningar om befördran och redan utsett nationella bedömningsgrupper.

På medicinska fakultetskansliet arbetar Roger Haglund halvtid med enbart befodringsärenden.

– Vi har bra kontroll, sammanfattar han läget. Hittills har det inte varit så mycket arbete, men det kommer att kosta tid och pengar.

Situationen på Pedagogien skiljer sig något från övriga fakulteters. Över 50 adjunkter har ansökt om att bli befordrade till lektorer, 34 av dessa har ingen doktorsexamen.

När det gäller adjunktbefordringar, görs ingen nationell prövning, utan det är

upp till respektive fakultet att avgöra vilka krav som måste ställas. De disputerade adjunkterna har i princip rätt att bli befordrade om de har god pedagogisk erfarenhet. Medan de odisputerade adjunkterna ska, enligt förordningen, ha "visat särskild skicklighet".

Prodekanus Solveig Hägglund är tveksam till vilka särskilda skickligheter som krävs för de odisputerade adjunkterna.

– Generellt tycker jag att man inte borde ha lägre krav än vad som krävs vid ett vanligt tillsättningsärende, säger hon. Vi måste utforma riktlinjer för pedagogisk skicklighet, forskningserfarenhet och administrativt arbete.

Inom den konstnärliga fakulteten har närmare 20 personer ansökt om att bli befordrade till lektor och sju till professor. Dekanus Bengt Ohlsson anser att det inte

är aktuellt med någon nationell samordning. Man håller på med att söka sakkunniga till professorsansökningarna.

– Vi har goda erfarenheter och god kompetens att klara av det här själva. Dessutom har vi kommit längre i våra diskussioner jämfört med andra konstnärliga skolor.

Fakulteten har bildat två beredningsgrupper, en i teater och musik och en i bild och form. Båda grupperna arbetar tillsammans för att ta fram kvalitativa kriterier för pedagogisk skicklighet. Det arbetet ska vara klart i början av maj.

– Jag ser det som positivt att vi på allvar diskuterar vad pedagogisk skicklighet är, säger Bengt Ohlsson. Det är bra både för den framtida rekryteringen och den egna kompetensutvecklingen.

Ny professor i genusvetenskap Styrelsen har beslutat att skjuta till pengar för om 2000 för en professor i genusvetenskap med teoretisk inriktning. Det är troligt att professuren får status som gästprofessor under den första perioden.

Dessutom byter institutionen för kvinnovetenskap namn till institutionen för genusvetenskap. Varför?

– Kvinnovetenskap som ämne är otidsenligt. De senaste åren har forskningen förändrats till att inte bara handla om kvinnor utan om både män och kvinnor. Flera universitet har redan markerat skillnaden genom att byta namn, säger prorektor Birgitta Skarin Frykman.

Nytt utbildningsprogram inom transportområdet Handelshögskolans fakultetsnämnd inrättar i höst ett nytt utbildningsprogram som heter Master of Science of Logistics and Transport Management, på 60 poäng. Det nya programmet, som utvecklats i samarbete med Chalmers, ligger i linje med universitetets satsningar på utbildning inom transportområdet.

Skandiaprofessor

För första gången har en professor vid GU uppkallats efter ett företag. Den nya professuren, som delfinansieras av Skandia, har inrättats i företagsekonomi vid forskningsinstitutet, GRI.

Innehavaren av professuren är Barbara Czarniawska, en av Nordens främsta forskare inom företagsekonomi och organisationsteori.

Museiongruppen utsedd

Det är nu klart vilka som ska driva det fortsatta arbetet med Museion – den nya tvärvetenskapliga satsningen på grundutbildning och forskning.

Föreståndare för Museion är Sven-Erik Isacson. De övriga ledamöterna i styrgruppen är: Margareta Bäck-Wiklund, Kaj Århem, Barbara Czarniawska, Kristian Kristiansen, Magnus Bergquist, Bengt Olsson, Silas Gustafsson, Maj-Lis Follér och Thommy Svensson. Organisations- och verksamhetsutveckling är temaanmännen.

• Upphandlingsenheten, som tidigare tillhörde fastighetsavdelningen, har bildat en egen enhet med ansvar för att stödja upphandlingen inom universitetet. Birgitta Jernström är chef för enheten.

• Institutionen för värdlärarutbildning har ändrat namn till institutionen för värdpedagogik.

• Närmare 300.000 kr har rektor tilldelat Centrum för forskningsetik för planering och utveckling av ett etiskt program under 1999.

• En ny grupp har inrättats vid universitetet med ansvar för att handlägga och förebygga könskränkningar. Gruppen namn är Rådgivningsgrupp om könskränkningar.

• Centrum för allergi- och astmaforskning avvecklas vid universitetet.

Flera månaders väntetid på examensbevis

Det tog sex månader att få ut examensbeviset.

Nu har studenten JO-anmäلت Göteborgs universitet.

– Vi ser mycket allvarligt på det som inträffat, säger prorektor Birgitta Skarin Frykman.

ANNIKA KARLSSON läste vid Handels-högskolan under vårterminen i fjol. Den 17 juli vände hon sig till examensexpeditionen med en begäran om att få ut ett examensbevis på sin magisterexamen. Först den nionde januari i år hade hon examensbeviset i sin hand.

– Att det i den här dataåldern ska behöva ta sex månader att få ut ett examensbevis anser jag är alldeles orimligt, säger Annika Karlsson.

Nu har hon alltså vänt sig till JO för att få utrett om sex månader verkligen är en rimlig handläggningstid.

– Det har varit till nackdel för mig att det tog så lång tid att få ut examensbeviset, säger hon. Jag har inte haft ett bevis på min nya examen att visa upp när jag sökt jobb.

Det är inte första gången som studenter vid GU tvingas vänta länge på sina examensbevis.

Förvaltningslagens fjärde paragraf talar om att ärenden ska handläggas så snart som möjligt. Hur så snart som möjligt ska tolkas beror enligt Jan Turvall, statsvetare i Göteborg, på arbetsbelastning och hur komplicerat ärendet är.

– Självklart är det ju inte tillfredsställande ur den enskildes synpunkt, konstaterar han.

Birgitta Skarin Frykman förklarar den långa handläggningstiden med personalbyten, sjukdomar, fler ansökningar och mer komplicerade ansökningar.

– Nu har vi fått ner handläggningstiden till fyra månader. Men vi är inte nöjda med det, vi har absolut inte nått något mål. Det ska gå snabbt, säger hon med eftertryck, men vill inte utfästa några handläggningstider som GU kanske sen inte klarar av att hålla.

Birgitta Skarin Frykman säger att det behövs mer personal och att universitetet arbetar aktivt med att rekrytera.

– Men vi måste få tag på personal som har kompetens för uppgiften. Det är inte ett alldeles enkelt jobb att utföra och det är inte heller så enkelt att snabbt hitta rätt personer

för jobbet, förklarar Birgitta Skarin Frykman.

JO ska nu utreda och besluta. Om hanteringen av ärendet vid GU visar sig ha varit olämpligt kan JO kritisera – utfärda en erinran. I så fall hamnar Göteborgs universitet i JO:s ämbetsberättelse och blir därmed förevigade i sammanhanget myndigheter som skött verksamheten olämpligt.

JO kan inte ändra på något, inte heller ålägga en myndighet att rätta till sin hantering. Däremot brukar det ta skruv när JO kritiserar, bland annat för att kritiken offentliggörs.

JO får in ungefär 5 000 anmälningar varje år, 80-90 procent av fallen blir aldrig föremål för JO:s kritik.

Byråchefen Christer Sjöstedt vid JO uppger att anmälningar mot examensexpeditioner inte är särskilt vanligt. Däremot kommer det ofta in JO-anmälningar mot studiemedelsnämnden.

Den fjärde maj ska rektor lämna in en förklaring till JO och om den är bra nog kan GU eventuellt slippa en erinran.

PETER OLOFSSON

70 nya platser inom design

Stenebyskolan blir en del av Göteborgs universitet. Enligt ett förslag från regeringen kommer hantverksskolan i Dals Långed att bli en filial som ger universitetet sjuttio nya platser inom designområdet.

– Vi har Sveriges enda utbildning i varmsmide, en utbildning som det finns planer på att förlänga. Dessutom erbjuder vi utbildningar i möbelsnickeri, textilt konsthantverk och ateljésömnad, alla på tre år.

Det säger Gunilla Grundström, rektor på Stenebyskolan sedan tio år tillbaka. Sedan två år har hon också ett treårigt förordnande som rektor på HDK.

– Det är enligt regeringen regionalpolitiskt viktigt att universitetet kan erbjuda utbildningar även på andra platser än mitt i Göteborg. Det här förslaget innebär förstas ett oerhört erkännande för Stenebyskolan men förslaget är betydelsefullt för Göteborgs universitet också. Dels kompletterar de olika utbildningarna varandra, dels innebär förslaget fler utbildningsplatser för universitetet.

Stenebyskolan är grundad år 1934 och är en hantverksskola med konstnärlig inriktning.

– Material, teknik, form, funktion, färg och form bildar en helhet som har stor del i det färdiga uttrycket. Skolan har också en fristående kompletterande del som bedriver utbildningar som är förberedande inför högskoleutbildningen. Denna del kommer även fortsättningsvis att liksom nu drivas av en stiftelse.

EVA LUNDGREN

”Viktigt med en levande och god kontakt mellan verket och högskolorna”

Sigbrit Franke, sedan fyra månader tillbaka ny universitetskansler och chef för Högskoleverket, har redan hunnit skaka om en del med sina idéer om nya projekt och prioriteringar.

MYCKET HANDLAR OM ATT SKÄRPA Högskoleverkets roll och vidga verksamhetsområdet.

– Vi ska vidga verksamhetsområdet till att gälla även

forskning och forskarutbildning och inte som tidigare enbart fokusera på grundutbildning. Vi ska också ta fler egna initiativ och inte bara arbeta med regeringsuppdrag. Ett sådant initiativ är att införa en ny form av nationell granskning på högskolorna där man särskilt tittar på olika delar av verksamheten – jämställdhet, studentinflytande och social snedrekrytering är för närvarande de som är mest aktuella.

– Högskoleverket ska vara ett verk som representerar universitetens och högskolornas intressen och som fångar upp frågor som är angelägna, menar universitetskansler Sigbrit Franke. Det är viktigt med en levande och god kontakt mellan högskolorna och verket. Därför har jag bl a inrättat två nya råd, ett studenteråd och ett rektorsråd.

Sigbrit Franke har precis påbörjat en turné till landets alla universitet och högskolor. Ambitionen är att besöka ena hälften under våren och den andra till hösten. Framtidsåtgärder, eventuella problem samt önskemål och synpunkter på Högskoleverkets agerande är frågor som ska diskuteras.

PERNILLA ELDBLOM
Högskoleverket

H. M. Drottningen utsedd till medicine hedersdoktor vid GU

Medicinska fakultetsnämnden har utsett H. M. Drottningen till medicine hedersdoktor 1999 för hennes framstående insatser för sjuka, handikappade och i övrigt missgynnade barn. Drottningen har under många år gjort sig känd som förespråkare för barns rättigheter och för skydd mot utnyttjande av barn.

Drottningen har accepterat att ge sitt namn åt Drottning Silvias Barn- och ungdomssjukhus, vilket blir Sahlgrenska Universitetssjukhusets och Västra Götalands universitetsbarnsjukhus. Detta sjukhus, som blir landets största och mest kompletta barn- och ungdomssjukhus, kommer att invigas i augusti 1999.

H. M. Drottningen kommer, tillsammans med H. M. Konungen, att närvara vid promotionshögtiden som äger rum den 23 oktober i Göteborg.

Promoveringen infaller i år i samband med medicinska fakultetens 50-årsjubileum.

Utse 1999 års Pedagogiska lagpris och Pedagogiska pris

Det är hög tid att föreslå kandidater för såväl pedagogiskt lagpris som individuellt pedagogiskt pris. Årets pedagogiska lagpris kan nomineras från samtliga institutioner vid Göteborgs universitet. Det individuella pedagogiska priset däremot riktar sig i år endast till lärare inom humanistiska- och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.

Förslagen (med motivering) skall vara inlämnade via institutionsstyrelsen. För mer information, ta kontakt med universitetsråd Berit Asklung, telefon: 773 2443.

Något fler sökande till sommarkurser

Sommarkurserna vid Göteborgs universitet har nästan 70 fler sökande i år jämfört med i fjol. Totalt har 6 710 anmält sig, vilket dock är 725 färre än 1997. En orsak är att kursutbudet har minskat sedan 1997.

Gula sidan gör come back!

GU:s interna marknadsplats på nätet – där institutioner kan köpa, sälja eller skänka prylar – återuppstår i ny skepnad. I den nya utformningen är funktionen förbättrad och layouten mer överskådlig. Det är Upphandlingsenheten som ansvarar för Gula sidan. Du hittar den på: <http://gulasidan.adm.gu.se/>

Fakturahanteringen får hård kritik

Penningmaskineriet vid GU börjar fungera – hyfsat. Men ofta är det rena vilda västern.

Internrevisionen har lämnat sin årsrapport.

FAKTURAHANTERINGEN exempelvis är inte den bästa:

– När det gäller attestering är det fortfarande rena vilda västern. Det kan skifta från gång till gång vem som attesterar en faktura. Det måste formuleras tydliga rutiner, menar Torie Kallin, ansvarig för internrevisionen vid GU.

Dessvärre är det lika mycket hipp som happ med beställningsrutinerna. Olika personer känner sig uppenbarligen manade att sköta inköp, från gång till gång.

Torie Kallin vill gärna se en bättre ring på den här punkten och föreslår att det utses en projektansvarig inom ansvarsområdena med rätt att göra beställningar.

Annars är det mycket som har blivit bättre. Internrevisionen har tittat närmare på ett urval om 23 ansvarsområden av totalt 156. Tidigare låg ansvaret för betalningarna på central nivå och det var inte den bästa lösningen. Sedan delegeringen inleddes har det varit några minst sagt knackiga år. Dess bättre har betalningsrutinerna nu trots allt börjat fungera rik-

tigt bra och det verkar som att folk tar sitt ansvar, tycker internrevisorerna som delar ut både ris och ros i sin digra årsrapport.

Enligt lagen om offentlig upphandling ska offentliga myndigheter begära in offerter vid upphandling. Syftet är att pressa priserna och ro hem så affärsmässiga uppgörelser som möjligt. Men det verkar som att alla vid GU inte är så värst intresserade av affärer och lagar. Internrevisionen konstaterar att det förekommer avsteg från lagen om offentlig upphandling.

För att spara tid och därmed pengarna tecknar universitetet dessutom ramavtal med leverantörer. Ramavtalet omfattar ofta bara ett par tre stycken leverantörer som har valts ut efter en mer omfattande anbudsprocess. När det blir dags för nya inköp räcker det med att vända sig till någon av leverantörerna som universitetet har tecknat ramavtal med. Två-tre månaders krängel med anbud hit och dit är blott ett minne. Eller?

– Problemet är att det finns för få ramavtal. Särskilt inom ämnesspecifika områden är behovet av fler ramavtal stort, konstaterar Torie Kallin.

Ansvarsområdena kan göra sitt och internrevisionen påpekar att informationen från centralt håll inte heller alltid varit den bästa.

En revisionsbyrå som anlitas för

internrevisionens räkning konstaterar att löneadministrationen inte fungerar så bra. Det händer att lönepersonnel registrerar sin egen lön, vilket alltså är mindre lämpligt.

Reseräkningar är ett kapitel för sig. Universitetet anlitar ofta föreläsare från när och fjärran. Kostnaden för resan hit ska GU i många fall betala. Problemet är att reseräkningarna ofta lyser med sin frånvaro och GU tvingas betala för kostnader som inte går att identifiera.

En institution, det framgår inte vilken, åker taxi på ett sätt som gett internrevisorerna en del huvudbry.

Alkohol i tjänsten ska man ta det lugnt med. I universitetets policy vid representation framgår att ett restriktivt förhållningssätt skall gälla för alkohol. Vin får förekomma vid vissa tillfällen och starksprit kan vara OK, om man lämnat rikets gränser vill säga. "En institution tangerar dessa gränser på ett otillfredsställande sätt" skriver internrevisorerna. Om det är samma som åker taxi på ett märkligt sätt framgår inte. Hur som helst så har öl och varierande vinsorter för 4 000 kronor gått till personalfest, avslutning och annan verksamhet som inte deklarerats.

PETER OLOFSSON

Universitetet betalar dyrt för piratkopiering

Bonus har till slut gått med på att acceptera universitetets bud på 160.000 kronor. Pengarna går till upphovsrättsinnehavarna av boken "Latinamerikas öppna ådror".

DET ÄR INSTITUTIONEN för freds- och utvecklingsforskning som under flera år har kopierat utan tillstånd ur den utgångna boken "Latinamerikas öppna ådror". Totalt rör det sig om över 100 000 kopierade sidor.

När detta upptäcktes kom Bonus i mars förra året in med ett med skadeståndskrav på över 300 000 kronor. Beloppet baserades på en krona som ersättning för verkets utnyttjande och två kronor som skadestånd.

Men universitetets jurist Anna af Trampe menar att beloppet var alldeles för högt.

– Det kan inte vara rimligt att kräva över 300 kronor för

varje exemplar när boken senast fanns i handeln 1974. Vi kom fram till att skälig kompensation i stället var 1,50 öre per kopierad sida.

Rektor fattade beslut om att betala 160 000 kronor i ersättning. Efter flera turer står det nu klart att Bonus accepterar den summan.

– Det är ett bra bud, säger Anna af Trampe. Vi vill visa vår goda vilja att följa avtalet. Enligt rektors beslut ska pengarna tas ur centrala medel, men institutionen kommer att få betala.

Freds- och utvecklingsforskning är inte den enda institutionen som fått krav från Bonus. Krav har även ställts på institutionerna för musikvetenskap, nationalekonomi, statsvetenskap och filmvetenskap. Sammanlagt handlar det om flera hundratusen kronor.

Nytt forum för världsstudier

Fem regionala centrumbildningar rymms numera under ett paraply: Centrum för regionala studier, CRS.

EFTER SEX ÅR av lobbying och enträget arbete har professor Björn Hettne fått sin vilja igenom, att skapa en fastare form för det regionala och internationella samarbetet.

– Jag vill dra nytta av den kompetens som redan finns vid universitetet, säger han. Det nya centrumet skapar förutsättningar inte bara för tvärveten-

skapliga regionala studier utan också för komparativa regionala studier.

Jämförande regionala studier är ett relativt nytt akademiskt ämne. Man tar ett globalt perspektiv på de olika regionerna, där kunskaper inom språk och kultur kombineras med samhällsvetenskapliga ansatser.

– Det är ett nytt sätt att förstå världen, att se de olika regionerna som en del av ett globalt ekonomiskt och politiskt system.

Det finns i dag fem regionala cen-

trumbildningar vid universitet. Men ett problem är att de ligger utspridda på flera fakulteter. En sammanhållande länk har saknats.

– De nuvarande centrumbildningarna är för små för att på egen hand kunna driva gemensamma frågor och större projekt, menar Björn Hettne, som nu är övertygad om att det blir lättare att söka externa medel för forsknings- och utbildningsprojekt när man arbetar tillsammans.

FAKTA/Fem regionala centrumbildningar vid GU

- Iberoamerikanska institutet
- Centrum för Öst- och Sydostasien (GESEAS), som är på väg att ombildas till ett Asiencentrum (inkluderar Sydostasien)
- Centrum för Europaforskning
- Centrum för Mellanösternstudier
- Centrum för Afrikastudier

Göteborgs universitet rankad trea i Moderna Tider

ILLUSTRATION: TOMAS KARLSSON

Etta i landet på tyska och idéhistoria. Trea totalt.

Så placerade sig Göteborgs universitet på den rankinglista över svenska högskoleutbildningar som tidskriften Moderna Tider har sammanställt och som den presenterar i sitt senaste nummer. En lista som i första hand är tänkt som ett slags konsumentupplysning för studenter och som i den akademiska världen väckt både jubel och indignation.

UTMÄRKT. Precis den VDN-märkning som behövs, tycker somliga.

Ett slag i luften. Det går inte att rangordna universitet, anser andra.

Men det gör det, hävdar Moderna Tider. Utomlands har den metoden länge praktiserats. Både i USA och Tyskland rankas universiteten regelbundet i massmedia. Och det är i hög grad detta som inspirerat redaktionen för Moderna Tider till vad den kallar sin jämförande undersökning av högre utbildning i Sverige.

Den har – med hjälp av dels en enkät som den skickat ut till 371

universitetsinstitutioner, dels öppen statistik – försökt "betygsätta" tjugo svenska universitet och då laborerat med fyra huvudkategorier: status, attraktion, resurser och prestation.

Status visar hur universitetslärare i ett visst ämne valt att själva ranka övriga lärosäten inom samma ämne när det gäller kvaliteten på grundutbildning och forskning. Det är det som i amerikanska undersökningar brukar rubriceras som *academic reputation*.

Kategorin *attraktion* består av två underkategorier: söktryck och antagningskrav. Söktryck är kvoten mellan antalet sökande och antalet antagna till grundkurserna. Med antagningskrav menas lägsta gymnasiebetyg eller högskolepoäng bland antagna studenter.

Också kategorin *resurser* är indelad i två underkategorier: pedagogiska resurser – kvoten mellan antalet lärare och antalet studenter – och akademisk nivå – antal profes-

sorer och antal lärare som disputerat.

Prestation är ett mått på genomströmning av studerande i både grund- och forskarutbildning.

Varje lärosäte fick i varje kategori ett visst antal poäng. Dessa summerades sedan. Moderna Tiders undersökning var klar.

En undersökning som – det medger projektledaren för den, Moderna Tiders redaktionssekreterare, Mattias Berg – är "långt ifrån...perfekt" men ändå den bredaste studie av högre utbildning som hittills genomförts i Sverige.

Göteborgs universitet lyckades i Moderna Tiders undersökning bäst i tyska och idé- och lärdomshistoria. I båda fallen kom GU på första plats. Tvåa blev universitetet i filmvetenskap, litteraturvetenskap, medie- och kommunikationsvetenskap, ryska, socialantropologi och svenska.

Sämst klarade sig GU i statistik (sjätte plats).

ANDERS FRANCK

Sven-Eric Liedman, professor i idé- och lärdomshistoria

– Det är naturligtvis glädjande att vi kommer på första plats i rankinglistan, men det hade varit ännu roligare om undersökningen hade varit bättre underbyggd.

– Å ena sidan är det bra att universitetet och högskolorna belyses i offentligheten.

– Generellt tycker jag att journalister borde intressera sig betydligt mer för vad som händer i högskolevärlden av det enkla skälet att många människor har kontakt med universitetet på olika sätt.

– Men å andra sidan är det konstigt att man skickar ut så ytliga snabbenkäter ... jag hoppas att man genomför något mer seriöst längre fram. En idé är att journalister gör nedslag på vissa institutioner och själva bildar sig en uppfattning om olika miljöer.

Berit Askling, professor och universitetsråd för kvalitetsfrågor

– Moderna Tiders undersökning antyder att det finns ett stort intresse och behov av få veta var det är bäst att läsa vissa utbildningar. Universitetet och högskolorna är en stor och dyrbar verksamhet. Studenterna gör stora investeringar, och de har rätt att få reda på var de bästa utbildningarna finns.

– Trycket har även kommit inifrån högskolevärlden. De mindre och medelstora högskolorna har underkastat sig en tuff granskning. Medan universitetet däremot inte har blivit utsatta för en liknande granskning.

– Men jag ifrågasätter ändå Moderna Tiders undersökning. Metoden är minst sagt skraltig. För att sammanfatta: Undersökningen har väckt en nyttig diskussion. Synd bara att den är så dåligt genomförd.

RANKNING ENLIGT MT

1. Stockholms universitet
2. Uppsala universitet
3. Göteborgs universitet
4. Lunds universitet
5. Umeå universitet
6. Linköpings universitet
7. Örebro universitet
8. Högskolan på Gotland
9. Karlstads universitet
10. Högskolan Dalarna

Marianne Frisen, professor i statistik

– Vi kommer på tredje plats när det gäller status bland de 11 i undersökningen. Det kan ses som hedersamt med tanke på att vi enligt tabellen i Moderna Tidens undersökning har sämst resurser.

– Genomströmningen är mycket bra, men detta återspeglas ej i tabellen. Förklaringar kan vara olika institutioners sätt att registrera, indela i block och benämna kurser.

– Även andra värden förvänar. En institution, som har antagit samtliga behöriga sökande, har högt värde på söktryck (kvoten mellan antalet sökande och antalet antagna). En annan institution, som också antagit alla, har fått högt värde på antagningskrav. Den institution som har flest studenter har sämst värde på attraktion.

– Om det blir en upprepning nästa år, skulle det vara bra om materialet sändes ut till institutionerna för kontroll. Information om exakt hur mätningarna och beräkningarna görs, är då av värde. Sättet att i flera steg gå mellan kontinuerliga variabler, rangordningar och summeringar medför informationsförlust. Bortfallet borde kunna minskas.

Peter Esaiasson, professor i statsvetenskap

– Man låtsas inte längre som om alla vore lika bra. Att det görs en ranking

är förbaskat bra. Det är viktigt att vi värderar våra utbildningar eftersom det finns så många olika valmöjligheter i dag. Men sen kan man diskutera tillvägagångssättet och om det överhuvudtaget är möjligt i Sverige.

– Rankningsundersökningar fungerar i USA, men Sverige är troligen för litet. Det skulle kanske fungera på en nordisk nivå.

– Dessutom måste undersökningen kompletteras med fler objektiva kriterier, om det ska bli trovärdigt. Varför har man inte tagit med t ex antalet publicerade artiklar eller "Citation Index"?

Två förslag om Pedagogens nya placering

Sociala huset eller bakom Psykologen vid Linnéplatsen – det står mellan två alternativ när Pedagogen ska flytta in till city.

KANSLICHEF NILS-OLOV HALLING har fått i uppdrag att utreda möjligheterna att flytta Pedagogen in till city. När styrelsen sammanträdde den 26 mars presenterade han två förslag: det ena Sociala huset och Gamla Latinläroverket vid Grönsakstorget och det andra bakom Psykologen vid Linnéplatsen.

– Styrelsen uttalade ett starkt stöd för flytten, men man ville ha mer kött på benen när det gällde kostnadsbildningen, säger Nils-Olov Halling.

Båda förslagen ligger inom den kostnadsram som ställts upp som krav. Det får inte kosta mer än vad det gör i Mölndal, där lokalhyran ligger på 30 miljoner per år.

Det ena förslaget är att bygga ett nytt komplex bakom Psykologen, i området upp mot Medicinarberget. Enligt förslaget är ytan 37 000

kvadratmeter. Det är något mer än vad Pedagogen behöver, menar Nils-Olov Halling. Pedagogen består av 40 000 kvadratmeter, men hela 30 procent av ytan utgörs av korridorer och trapphus.

Ett frågetecken kvarstår dock. Eftersom byggherren bara äger en del av marken, är det oklart vad det kan kosta att köpa loss resten. Men en fördel med detta område är att det finns goda möjligheter till expansion, menar Halling.

Det andra alternativet som Halling undersökt ligger ännu mer centralt: Sociala huset och Gamla Latinläroverket (som står tomt) vid Grönsakstorget. Planen är bl a att fullborda den ellips som Sociala huset från början var avsedd att bilda. Planen innebär även att parkeringsplatsen utnyttjas. En lösning som diskuterats för att lösa parkeringsproblemet är att bygga underjordiska parkeringsdäck. Ytan för detta alternativ ligger på 30 000 kvadratmeter.

Båda alternativen har sina fördelar anser Nils-Olov Halling. Men under den senaste tiden har han träffat många på Pedagogen i Mölndal som föredrar Sociala huset.

– Det skulle innebära ett stort lyft för stadsmiljön om Pedagogen placerades där. Om vi utgår ifrån att universitetet ska fortsätta att växa kan det vara bra att ha kvar Linnéplatsen som expansområde. Dessutom finns det ett starkt kommunalt stöd för Sociala Huset.

Men det som eventuellt kan stoppa eller försena planerna är att det finns kulturhistoriskt intressanta delar i området som kan kräva särskilda hänsynstaganden. Den frågan ska utredas.

Universitetets styrelse kommer senare i vår att ta ställning för ett av förslagen.

Halling räknar med att Pedagogen kan flytta in till city tidigast höstterminen 2002. Om allt går enligt planerna, vill säga.

ALLAN ERIKSSON

I höst startar Europaprogrammet

Europas högsta berg heter Elbrus, 5 600 m, och ligger i Kaukasus i Ryssland. Framtidens studenter på det nyinrättade Europaprogrammet får lära sig att Europa är mer än Västeuropa.

PROGRAMMET ÄR FYRA år långt och omfattar 160 poäng. Det ger magistertexamen med huvudämnet Europakunskap. Inriktningen är samhällsvetenskaplig med humanistiska, ekonomiska och samhällsvetenskapliga fördjupningsämnen.

Europa som idé och verklighet, Europa efter andra världskriget, och Europa inför 2000-talet: Integration och konflikt. Det är några exempel på kurser som ges under grundkursen i Europakunskap.

Studenterna gör också en ämnesfördjupning i något av ämnena ekonomisk historia, företagsekonomi,

historia, idé- och lärdoms historia, kulturgeografi, nationalekonomi, sociologi eller statsvetenskap.

Programmet är ingen yrkesutbildning, men ger kompetens som lämpar sig för exempelvis förvaltningsjobb inom EU.

Per Månson, sociolog och en av de ansvariga för utbildningen, anser att västeuropacentreringen är ett stort problem.

– Med bättre kunskap om exempelvis Baltikum minskar risken för att vi försöker pracka på dem vår utvecklingsmodell. Ta Tjeckien, det är ett eget land och kan inte behandlas som Ryssland. För att förstå Europa måste vi förstå Östeuropa, säger han.

Målsättningen med Europa-programmet är att ge breda kunskaper om Europa. Ett centralt perspektiv

som behandlas är öst-västproblematiken som i allra högsta grad är aktuellt än i dag, om än i ny skepnad.

Per Månson har arbetat i Ryssland i många år och betonar därför gärna öst-västproblematiken som en särskilt central Europafråga.

Han talar om att det är viktigt var gränserna i Europa sätts i framtiden. I dag känner sig ryssarna utslutna och kluvna till den västeuropeiska modellen:

– Ryssarna är apatiska till politik. Sen 1991 och framåt har de tillämpat en västeuropeisk modell och allt har bara blivit sämre. Därför finns det strömningar som vill gå tillbaka till den gamla modellen. Många ryssar är också häpnad över hur naiva vi är i Västeuropa.

PETER OLOFSSON

Säg din mening på webben!

Låt debatten på GU leva!
Ventilera dina åsikter på:
<http://debatt.adm.gu.se/debattforum/>

Debattsugen? Du vet väl att Göteborgs universitet sedan i höstas har ett eget elektroniskt debattforum – GU-debatt. Men debattaktiviteten har varit minst sagt låg. De senaste inläggen handlar om arbetstidsavtalet och några av debattörerna är Bo Rothstein, Ann-Marie

Pendrill och Bengt-Ove Boström. På GU-debatt är ordet fritt, här kan du bl a diskutera forskningens villkor eller andra frågor som du tycker är angelägna. Debatten är öppen att följa för alla, men deltagandet är förbehållet anställda och studenter vid Göteborgs universitet och Chalmers. Välkomna med inlägg!

Debatt

Yrke: gränstestare

TEXT: PIA NAURIN
BILD: HILLEVI NAGEL

De har till yrke att resonera kring vad som är rätt och fel, gott och ont, och tar gärna allt större plats i samhällsbygget, som samtalspartners och bollblank till politiker och beslutsfattare.

Filosoferna är i arbete igen, som Peter Singer uttryckte det redan på 70-talet. Filosofi är inne, heter det också.

Ibland orsakar de rabalder:

– Det kan vara rätt att med hjälp av genteknik bestämma könet på sina barn, säger till exempel Christian Munthe, moralfilosof och verksam på universitetet i Göteborg.

Hur ser en filosof ut? Med bilden av en marmorvit faderlig Platon i bakhuvudet tar jag mig till filosofiska institutionen på Dicksonsgatan för att tala med Christian Munthe, docent i praktisk filosofi. 1992 disputerade han i Stockholm med en 440-sidig avhandling, "Livets slut i livets början. En studie i abortetik", vilket placerade honom bland medicinetikerna. Den ordrike, gänglige Munthe visar sig ha en föga patriarkal profil

– och joda, han är släkt med Axel Munthe, han med boken om San Michele. Farfars farbror, tror han.

Hans språk är lätt stockholmsfärgat och glasögonframtoningen intellektuell: det finns inte en fråga Munthe inte har ett utförligt svar på, och bara undantagsvis är svaren de man förväntar sig.

Hur blev han filosof? I släkten finns målare och musiker och allmänt engagerat folk, "en intellektuellt, konstnärligt stimulerande miljö." Gossen Christian var förstas ett ovanligt frågvist litet barn?

– Nej, säger han – jag hade tvärtom lätt att ta tillvaron för given. Först sent i barndomen, i elva- tolvårsåldern, började jag skaffa mig en massa åsikter om saker och ting

I hemmet i Dalarö talades ofta politik. Han anammade omgivningens syn på världen. Är det därför hans människosyn är lätt färgad av vänsterideologi?

– Ordet människosyn är djupt problematiskt, invänder han. Det är tvetydigt. Men om man med människosyn helt enkelt menar vilka normer och värderingar man

anknyter till, angående hur människor ska behandlas – då handlar det om det.

Han är en stor fan av folkhemmet och välfärdsamhället, förklarar han också.

– När jag var ung skrek många "Krossa kapitalismen" utan att begripa vad de sa. "Skatt är stöld", ropar andra i dag – och de begriper inte heller vad de säger. Som politiskt engagerad kommer man in i ett engagemang som handlar om hur människor och omvärlden ska behandlas. Är det då så, att man börjar tänka vidare, inte låter sig nöjas med förenklade dogmer, ställer en fråga till och en fråga till – och en till – då har man börjat bedriva filosofi. Så började jag.

Fakulteten skiljer på praktisk och teoretisk filosofi. Institutionens hemsida förklarar: Den teoretiska filosofin inriktar sig på hur världen är, och ägnar sig åt kunskap och logik om världens beskaffenhet. Den praktiska filosofin, intresserar sig för hur världen bör vara.

Till denna förklaring lägger Christian Munthe följande: Man kan också säga att världen är beskaffad på ett sådant sätt – att den bör vara beskaffad på ett visst sätt. Han

fortsätter: Praktisk filosofi är lika teoretiserande som teoretisk. Det glider ihop.

– Vill man vara cynisk kan man säga att uppdelningen i två ämnen är ett utmärkt sätt att motivera två professurer.

Kärnan inom praktisk filosofi är moralfilosofin – etiken. Där ingår olika delmoment, bland annat det som Christian Munthe och professor Torbjörn Tännsjö ägnat mycket tid åt, det som kallas för tillämpad etik, medicinsk etik. Munthe har också formulerat sig kring teknikbeslut av olika slag. Öresundsbron, Barsebäck, jordbruksfrågor, djurens rätt. Då har han ofta resonerat enligt utilitarismen, eller nyttomoralen, som hävdar nyttan som högsta norm för mänskligt handlande. Vanliga invändningar mot utilitarismen är att den inte i tillräcklig grad kan motivera eller förklara människolivets okränkbarhet, mänskliga rättigheter och så vidare.

Christian Munthe ogillar att bli kallad utilitarist.

– Jag tycker inte det är en självklar lära. Men det är klart att när jag tänker på olika frågor så visar det sig att mina värderingar ligger åt det hållet.

Hans jobb är att moralisera:

– Men inte i den meningen att man sarkastiskt försöker nedvärdera människor. Tvärtom handlar mycket inom praktisk filosofi om att avtacka den typen av tricks och peka på att där har vi en person som har en värdering som han inte törs framföra öppet – som han försöker lindra in.

Moderna filosofer rör sig i samhället, bland politiker och andra beslutsfattare, samhällsvetare, naturvetenskapare. Ny avancerad teknik för med sig nya intrikata etiska spörsmål att fundera över, inte minst när det gäller medicinsk forskning. Men filosofens roll är inte att ge politiker goda råd:

– Vad vi kan göra är att visa hur man kan resonera. Man behöver en argumentationsstruktur, argument för och emot åsikterna, för och emot argumenten. Hela nätet behöver redas ut och presenteras. Ofta finns det kopplingar till de politiska ideologierna, det är bara det att de ligger långt under ytan.

Filosofen testar hela tiden gränserna för mänskligt tänkande. Vad innebär det att en handling är rätt eller att ett påstående är sant? Vad är det att veta något? Vad är det att handla fritt? De klassiska frågorna har inte bara ett svar, de har otaliga. Medan annan vetenskap bygger på att det finns någonting man är överens om, någon sorts metodologi, är man i filosofin sällan överens om någonting.

– På ett filosofiseminarium, förklarar Munthe, så kan du visserligen göra påståenden, men du kan alltid räkna med att någon säger emot dig.

– Det där ger dig en viss ödmjukhet inför sanningen – om man tänker så.

Det sägs ibland att det är svårt att få naturvetare att diskutera etik, men Munthe ser inga sådana motsatsförhållanden, tvärtom tycker han sig finna en allt större öppenhet för moral-filosofiska frågor. Han håller just på att söka pengar till ett tvärvetenskapligt projekt kring presymptomatisk gentestning – dvs sådan testning där man ser ärftliga sjukdomar innan de brutit ut. Han planerar samarbete med psykologer, genetiker och sjuksköterskor. Man ska diskutera problem som uppstår kring testerna: hur ska information om till exempel risk för en svår sjukdom senare i livet framföras till den testade. Vem ska ha ansvar för att övriga släktingar informeras? Som det nu är, är det patienten

själv. Bör sjukvården ta över det ansvaret? "Det är en moraliskt väldigt klurig fråga", som Christian Munthe uttrycker det. Och: ska vi ha sådana här tester överhuvud taget? För att tekniken finns – måste vi använda den?

Christian Munthes egen avhandling handlade om att välja barn. Han ser en linje från tvångssteriliseringarna till fosterdiagnostiken. Den stora – avgörande – skillnaden är att människor i dag kan välja själva, menar han. Det finns hotbilder naturligtvis:

– Man kan tänka sig en direkt repressiv politik när det gäller den mänskliga reproduktionen. Det vill säga, precis som på tvångssteriliseringarnas tid går samhället in och tvingar på människor lösningar. Det är inte troligt att det sker, en troligare hotbild är att det genom de vanliga mekanismerna i samhället uppstår situationer där människor väljer att med fosterdiagnostikens hjälp undvika att skaffa vissa typer av barn. Vilka val de då gör, beror på hur samhället hanterar frågorna.

Han säger att han tänkt tanken ibland: att det kanske hade varit bra om vi aldrig hade fått de här kunskaperna.

– Men samtidigt vet jag att samma kunskaper som kan hjälpa oss att välja bort genetiskt sjuka barn, kan hjälpa oss att bota dem.

Inget land ska ha en officiell ideologi om vilka människor som ska finnas, menar han. Man ska vara försiktig med att dra gränser. Samtidigt skapar gränsfriheten problem – man säger inte nej till möjligheten att välja barn på grund av ögonfärg, hårfärg, muskelmassa.

– På samma sätt är ett handikappat barn inte heller i sig ett problem, utan det är ett problem för en viss familj i en viss situation, att de själva bedömer detta som ett stort problem. Kvinnan är här ett offer för fruktansvärda könsfördomar och hennes situation förbättras inte av att man säger nej till henne – det kanske är en livskatastrof. Jag tycker inte det är helt lätt att kategoriskt säga att detta ska förbjudas.

Utvecklingen av fosterdiagnostiken väcker känslor. Det finns de som målar upp skräckscenarier: I framtiden kommer allt fler att välja embryo på fertilitetskliniker, för att vara säkra på att sina barns anlag. Var och en sin egen eugeniker.

– Detta är inte science fiction, det kan om samhället tillåter det bli verklighet när tekniken förfinats ytterligare, säger Munthe.

Själv har han svårt att tänka sig en sådan lösning.

– Ska jag ha barn med min kvinna vill jag helst att det ska gå till på vanligt sätt. Jag vill ha ett kärleksbarn, säger han.

Fotnot: Peter Singer är en australisk moral-filosof, mest känd för sitt djuretiska engagemang.

Han kan tänka sig fall då det är moraliskt försvarbart att välja kön utan att sjukdom är inblandat. Favoritexemplet har han fått dragit för sig av en klinisk genetiker: En turkisk invandrare, helt ekonomiskt och socialt beroende av sin man, sökte hjälp. Hon hade fött fyra döttrar och fick hon inte en son nästa gång hotade mannen att överge henne.

– Hon är förtvivlad, ber läkaren om hjälp att se till att det blir en pojke, men han säger nej – vi gör inte sånt.

Det är inte bara barnets kön som är ett problem här, menar Christian Munthe.

NAMN: Christian Munthe
ÅLDER: 36 år
UPPVÄXT: Dalarö
BOR: Göteborg
FRITID: Musik (spelar själv improvisationsmusik), god mat och dryck

FOTO: HILLEVI MÅGEL

Att urskilja gener är ett omfattande detektivarbete. Från vänster Gunnar Bjursell, Anders Blomberg och Per Sunnerhagen.

På jakt efter livets facit

Inom en snar framtid kommer vi att i detalj känna till hur människans arvs massa är uppbyggd. Men hur livet verkligen fungerar är oss fortfarande fördolt. Nya tekniker och metoder för att förstå genernas funktion utvecklas nu i rasande fart.

GENERNA STYR LIVET – men hur? 1990 startade det s k HUGO-projektet där forskare världen över samarbetar för att bit för bit kartlägga människans arvs massa. Nu närmar man sig raskt målet. På vägen har man beskrivit uppbyggnaden av DNA (arvs massan) hos ett 20-tal andra livsformer, bl a bagerijästen *Saccharomyces cerevisiae*, tarmbakterien *E-coli* och helt nyligen den första flercelliga organismen – den lilla rundmasken *C-elegans*.

Resultat från HUGO-projektet visar att endast 2 procent av människans flera meter långa DNA-sträng utgörs av gener, dvs koder för proteiner. Dessutom, av dessa ca 80 000 gener är funktionen okänd hos de flesta, dvs vi förstår inte vilken uppgift i cellen det protein har som genen kodar för. På liknande sätt förhåller det sig med andra organismer. Vad en stor del av arvs massan gör har man alltså ingen aning om.

I takt med att vi inser att vi vet så lite håller nya, snabbare tekniker på att utveck-

las för att undersöka de okända generna. "Funktionell genomanalys" har blivit ett nytt begrepp i forskarvärlden.

På Lundberglaboratoriet, på institutionen för cell- och molekylärbiologi, träffar jag tre forskare som arbetar med olika cellprocesser och hur dessa styrs av gener.

Professor Gunnar Bjursell och docenterna Per Sunnerhagen och Anders Blomberg är entusiastiska över möjligheterna de nya teknikerna fört med sig.

– I stället för att jobba med enstaka gener och möjliga interaktioner mellan dem två och två, är det nu möjligt att attackera väldigt många gener parallellt, och dessutom kunna analysera deras samspel med mycket högre grad av komplexitet, förklarar Per Sunnerhagen.

– Om 1900-talet tillhörde fysiken och resulterade i mänfärder och datamaskiner, kommer 2000-talet att totaldomineras av biologin, spår Gunnar Bjursell. De här teknikerna är början på en enormt kraftigt expanderande biologisk och bioteknisk forskning.

– Absolut, instämmer Anders Blomberg. Produktion av hormoner, fysiologiska svar på förändringar i omvärlden, celledning – allt som sker i en cell bestäms av generna. Och ofta inte bara av en enda gen, utan i ett växelspel mellan flera.

– Om jag tar bort någonting – hur försöker cellen förändra sig så att den ändå kan

da och ett antal är på, förklarar Gunnar Bjursell. Regleringen av en gen, dvs om den ska producera eller inte producera protein – t ex insulin, utförs av andra proteiner som produceras av andra gener. Så det är en hierarki av gener som reglerar varandra via proteiner i ett nätverk.

Att ur detta komplex urskilja vilken gen som gör vad är ett omfattande detektivarbete. Genom att studera flera gener samtidigt kan man snabbare få en ungefärlig uppfattning om funktionen, avskärma sökområdet, och därifrån gå vidare med mer exakta men tidskrävande metoder.

En ny teknik för att snabbt avläsa aktiviteten hos många gener samtidigt är de sk DNA-chipen. Man kan i dag köpa mikrochip, 2x2 cm stora, som innehåller alla gener i en jästcell. Mycket förenklat uttryckt kan man mosa en jästcell, t ex i en viss fas av celledningen, och hålla ut den på chipet. En molekyl, mRNA, i den mosaicellen reagerar då med chipens DNA, och genom ett färgomslag får man veta vilka gener som är aktiva under just denna fas i celledningen.

Anders Blomberg studerar processer som aktiveras i celler med vattenbrist. Han använder s k mutanter, dvs celler där genen han vill studera är borttagen så att cellen inte kan producera just detta protein.

– Om jag tar bort någonting – hur försöker cellen förändra sig så att den ändå kan

tillväxa och överleva? Tar jag bort en gen slår kanske en annan på i stället; om jag vet funktionen hos den får jag en uppfattning om den okända genens funktion.

– Dessa förändringar studerar vi idag med sk storskalig proteinanalys via elektrofores, men i en snar framtid kommer vi också att använda oss av DNA-chip.

Per Sunnerhagen studerar hur celldelningen regleras. Med olika tekniker försöker han reda ut vilka gener som deltar i detta nätverk. Bland annat använder han s k 2-hybridteknik för att undersöka i vilken signalkedja ett okänt protein deltar.

– Om ett okänt protein binder till en komponent i t ex ribosomerna vet man att det okända proteinets roll förmodligen också är associerat dit, förklarar han.

Precis vilken del det deltar i vet man inte, men man har avgränsat söksområdet för funktionen.

Både Anders och Per arbetar med jästceller som försöksystem. Jäst fungerar alldeles utmärkt som modell för andra organismer, människan inräknad. När bagerijästens DNA analyserats visade det sig att skillnaden mellan jäst och människa inte är så stor som man skulle kunna tro. Omkring en tredjedel av jästens gener har sin motsvarighet hos människan.

– Det finns en enorm likhet mellan alla livsformer på vår planet, säger Gunnar Bjursell. Det innebär att man kan utnyttja olika typer av försökssystem för att förstå funktionen hos mänskliga gener och mänskliga proteiner.

– Ett viktigt ben i forskningen är att kunna göra genetiska experiment, att tillverka mutanter där man slår ut en viss gen för att studera vad som händer i cellen, förklarar Per Sunnerhagen. Det kan man av naturliga skäl inte göra på människor och inte heller särskilt bra på växter.

Fördelen med modellorganismer är dels enkelheten – att de går att odla på labb och att de processer man vill studera är mer lättöverskådliga – och dels snabbheten:

– Gör man en mutant i jäst tar det en till två veckor, påpekar Anders Blomberg. Gör man en mutant i mus tar det kanske ett till två år – det är nästan ett doktorandprojekt!

Storskalighet, modellorganismer och robotisering, dvs automatiserade analyser, är några nyckelord inom funktionell

genomanalys. Ett annat är bioinformatik: Forskningen om DNA genererar jättelika informationsmängder som måste kunna analyseras. Att utforma användarvänliga databaser och program där forskare kan lagra, söka och analysera data är därför en stor utmaning för informationsteknologin.

Att forskningen om DNA och genernas funktion kommer att sätta fart på många andra forskningsområden är Anders Blomberg, Per Sunnerhagen och Gunnar Bjursell rörande ense om. Inte minst det medicinska:

– Kunskapen om hur våra gener fungerar har stor relevans för att förstå sjukdomar, påpekar Gunnar Bjursell. Vilka gener är aktiva respektive inaktiva i ett visst sjukdomstillstånd? Med DNA-chip kommer man inom några år att kunna diagnostisera cancer och många andra sjukdomar.

SUSANNE LILJENSTRÖM

FAKTA/DNA

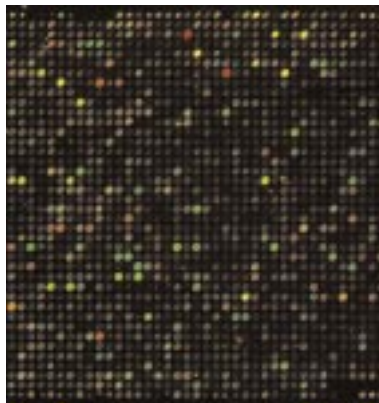
DNA-molekylen (deoxiribonukleinsyra) består av två långa kedjor som är ihopkopplade till en dubbelspiral. Varje kedja är uppbyggd av fyra olika byggstenar, s k nukleotider, som är sammanlänkade i rad efter varandra.

Ordningföljden på dessa nukleotider utgör cellens genetiska information, och det är denna ordningsföljd som analyseras när arvsmassan kartlaggs.

Den del av arvsmassan som innehåller instruktioner för hur cellens proteiner ska se ut kallas gener. En annan spiralliknande molekylen, mRNA (ribonukleinsyra) överför information från DNA till de s k ribosomerna där syntesen av proteinerna sker.

Konferens i augusti

Den 26-27 augusti arrangerar Lundberginstitutet och Teknikbrosiftelsen i Göteborg en internationell konferens om funktionell genomanalys. Det är en uppföljare till förra årets arrangemang som samlade deltagare från hela världen. Temat för i år är "The Challenge of Multicellularity", med anledning av att DNA-sekvensen nu är fullständigt analyserad hos den första flercelliga organismen. Forskare från Göteborgs universitet är varmt välkomna, hälsar Anders Blomberg och hans kollegor vid Lundberglaboratoriet. För registrering och mer information ta en titt på webbsidan www.tbgs.sshn.se Sista ansökningsdag är den 18 maj.

Bilden visar ett försök som analyserar aktiviteten hos en stor mängd gener i en organism. Varje prick representerar här en gen. Om den lyser i grönt, innebär det att denna gen är mer aktiv under vissa betingelser (t ex utsatt för en typ av stress) än under de betingelser man jämför med. Om den i stället lyser i rött, betyder det att denna gen är mindre aktiv, och om den lyser gult är den lika aktiv vid båda tillfällena.

KRÖNIKAN

Dimridåer om arbetstidsavtalet

Förra GU Journalen fick Bo Samuelsson och de fackliga företrädarna möjlighet att försvara det nya arbetstidsavtalet. De fackliga företrädarnas argument är att de inte haft för avsikt "att försämrare villkoren för någon lärare". Rektors argument är raka motsatsen, nämligen att det kommer att bli mycket sämre att vara professor vid Göteborgs universitet i framtiden.

Professorstjänster vid GU skall enligt Samuelsson inte längre innehålla några "särskilda privilegier". Man kan således konstatera är att de båda avtalslutande parterna har helt olika syn på vilka konsekvenser avtalet kommer att få. Jag är emellertid beredd att tro de fackliga företrädarna på deras ord, att deras avsikt varit att åstadkomma förbättringar. Vad jag velat peka på är att goda intentioner inte alltid leder till goda resultat samt att det finns mycket kunskap inom detta område som tyder på att de slags åtgärder man nu vidtar, som innebär att forskningen i slutändan kan ställas under byråkratisk kontroll och inspektion, får mycket olyckliga konsekvenser. Att denna debatt kommit till stånd kan möjligen få det goda med sig att man i tillämpning av detta olyckliga avtal uppmärksammar dessa faror. Men jag har en undran. Som de fackliga företrädarna nu skriver skall de tillsammans med universitetets tjänstemän i slutändan bestämma hur mycket universitetets professorer skall få forska. Eftersom de inte är sakkunniga inom området så undrar jag vilka kriterier de kommer att gå på. De som inte alltid gillar facket och som haft oskicket att kritisera tjänstemännen kommer väl sannolikt att ligga dåligt till, eller hur?

Det samtal jag hade med personalchef Lindvall och universitetsdirektör Järbur den 11 februari övertygade i vart fall mig om att dessa båda har som främsta avsikt med avtalet att försämrare möjligheterna för professorer att bedriva forskning inom sin tjänst. Att de lyckats dölja detta för de fackliga företrädarna är visserligen skicklig förhandlingstaktik men kommer att visa sig mycket olyckligt för universitetet.

Bo Samuelssons argument att forskning är ett privilegium är mycket problematiskt. För det första vill jag starkt invända mot hans syn på att forskning inte är ett arbete utan ett "privilegium". Detta är en bisarr och farlig tanke, forskning är ett arbete man kvalificerar sig för och det är dessutom enligt min erfarenhet ett synnerligen tufft arbete. Att ständigt bli bedömd, att ständigt utsättas för granskning, att ständigt veta att man inte gjort nog för att tid och resurser inte räckt till är sannerligen inget privilegium. Många är de som knäckts av de krav som arbetet som forskare ställer. För det andra är tanken på forskning som privilegium olycklig för den leder till att forskning är något som politiska och byråkratiska maktbavare utdelar till sina lojala underhuggare som en slags feodal belöning. Detta är precis den föreställning om forskning som ligger inbyggd som en undertext i avtalet som jag velat varna för och som nu Bo Samuelsson tyvärr bekräftar. Historiska erfarenheter visar att långsiktigt leder den till intellektuell anpasslighet och stagnation. Jag delar i allt väsentligt professorsföreningens allvarliga kritik mot avtalet, både dess tillkomst och dess innehåll. Den visar bland annat att Bo Samuelssons och de fackliga företrädarnas tal om att avtalet varit väl förankrat saknar grund.

BO ROTHSTEIN
August Röhss' professor i
statsvetenskap

FOTO: ALIANK ERIKSSON

Festivalen som ger svar på alla stora och små frågor

**FAKTA/
VETENSKAPSFESTIVALEN**
Huvudmän för Internationella vetenskapsfestivalen är Göteborgs universitet, Chalmers, Göteborg&Co, Näringslivsgruppen och Näringslivssekretariatet i Göteborg – och deras huvudpartners Volvo, SKF, Ericsson och Göteborgs-Posten.
Festivalens vetenskapliga råd består av professorerna Gunnar Bjursell, Björn Jonson, Birgitta Strandvik, Nils Uddenberg, Torbjörn Fagerström och Bo Ralph samt vetenskapsjournalisten Peter Sylwan.

Föreläsningar i Vasaparken och på Odontologen och i Humanisten och på det stora varuhusets parfymavdelning. Akademiska kvartar på Nordstadstorget och hos bokhandlaren. Gyrobics och molekyl i Lindholms experimentverkstad.

DET ÄR INTERNATIONELL vetenskapsfestival i Göteborg igen. Den tredje i ordningen. Drygt en vecka (2-9 maj) och nästan 600 programpunkter lång.

Det blir som vanligt en populärvetenskaplig manifestation utan motstycke i Skandinavien.

Ett par hundra forskare från Göteborgs universitet och Chalmers – och en del andra högskolor här och där i världen – har engagerats för att sprida sina kunskaper om cybergener, tarmbakterier, äkta män, bygdedrakter, kompetensväxling, medeltidens Skara, kärlek på flaska med mera med mera till den intresserade allmänheten.

Och den intresserade allmänheten brukar vara stor.

– Första året kom det 40 000 personer, i fjol 48 000. Vi räknar med att siffrorna den här gången stiger ytterligare något, säger projektledaren för festivalen, Annika Lotzman Dahl.

Det är en utpräglat empiriskt grundad kalkyl.

– Det har visat sig att den som ett år går på Vetenskapsfestivalen i regel kommer tillbaka nästa – och då har mormor eller grannen eller sambon med sig.

– De flesta människor är nyfikna, säger Annika Lotzman Dahl. De vill veta hur det förhåller sig med saker och ting. Varför har allergier blivit så vanliga? Hur var det egentligen med IB-affären? Vad gör man åt mördarsniglar? Vem var Jesus?

– Under Vetenskapsfestivalen får man besked. Vad det än är man grubblar över – ozonskiktets tillstånd, själens storlek eller gatulivet i det gamla Aten. Programmet för Vetenskapsfestivalen ska innehålla något för alla.

Det är vår strävan. Och jag tycker att vi lyckats rätt bra i den.

Programmet för Vetenskapsfestivalen är noga taget två – ett huvudprogram och ett skolprogram.

På huvudprogrammet står ett – ganska betydande – antal offentliga föreläsningar. De fördelar sig på ett – något mindre – antal temata, närmare bestämt åtta: "Människans medvetande", "Framtiden då och nu", "Kökets kemi och fysik", "Liv och medicin", "Konst och foto", "Litteratur", "Makt" samt "Elementärt och extraordinärt".

Med skolprogrammet vänder sig arrangörerna till elever, lärare och rektorer i hela västra Götaland.

– Vi ordnar föreläsningar och workshops, berättar Annika Lotzman Dahl. Tanken är att eleverna – och det är fråga om elever på alla nivåer, från nollan i grundskolan till trean på gymnasiet – ska beredas möjlighet att knyta sin första kontakt med veten-

skapen och deras lärare och rektorer att fortbilda sig.

– En nyhet för året är ett arrangemang som vi i samarbete med informationsavdelningen på Göteborgs universitet genomför i universitetets aula i Vasaparken. Där kommer sju forskare – av vilka sex från GU – under samlingsrubriken "Vad är meningen med..." att hålla var sin föreläsning – alla med en titel som börjar just så. "Vad är meningen med EU?" "Vad är meningen med kärlek och sex?" "Vad är meningen med medicinsk forskning?" "Vad är meningen med livet?"

– Det tror vi mycket på, säger Annika Lotzman Dahl. "Vad är meningen med..." Det är ju en av de där grundläggande frågorna som vi alla då och då ställer oss. Och som vetenskapsfestivalen kanske kan kasta lite ljus över.

– Som den ska kasta lite ljus över, rättar hon sig.

Över sextio föreläsningar kommer att hållas under temat "Liv och medicin" om allt från allergistudier och genmanipulation till bubblorna i öl.

En föredragshållare är Marie Asberg från Karolinska Institutet som är expert på psykiatri i samband med självmord. Hon kommer att diskutera varför självmorden ökar bland unga kvinnor.

Helene Borman är en ständigt återkommande föredragshållare som sysslar med något så ovanligt som arkeologisk odontologi. Hon kommer att berätta om karies i 1600-talets Göteborg.

Dessutom gästas vetenskapsfestivalen av föredragshållare från Frankrike som kommer att berätta om den senaste forskningen vad gäller vaccin mot HIV och genernas betydelse vid alkoholmissbruk, bulimi och haschmissbruk.

Och så ger allergicentrum en serie föreläsningar om varför allergierna ökar och medicinhistoriska museet håller öppet hus.

"Framtiden då och nu" är den fantasieggande titeln på ett tema som kommer att innehålla det mesta: hotbilder, framtidshopp, teknik kontra biologi.

Bland annat kommer man att diskutera framtidens klimat, huruvida framtiden går att förutsäga, vad som händer inom DNA-forskningen. Även framtiden för Göteborg inför millennieskiftet kommer att belysas från olika utgångspunkter. Temat innehåller ett tiotal olika föreläsningar.

Under temat Makt kommer bland andra Elisabeth Rehn att ge sina politiska visioner i föredraget "Att se på makt med kvinnoögon". Föreläsningen ingår i en serie där makt kommer att diskuteras ur genusperspektiv och där också Björn Wollrath kommer att delta. Universitetslektor Ove Sernehede, institutionen för socialt arbete, har undersökt varför invandrarkillar är så ointresserade av traditionell partipolitik och funderar över om de kanske visar sitt politiska intresse på annat sätt i föreläsningen "Ungdomskultur och motmakt". Arne Ruth, Cecilia Malmström och Henrik Oscarsson kommer att diskutera den kontrollerande makten utifrån olika synvinklar.

Ny miljöbalk ställer krav på GU

Den nya miljölagen skärper kravet på tillsyn. Universitetets undervisnings- och forskningslaboratorier måste kontrolleras tuffare i framtiden.

MILJÖFÖRVALTNINGEN i Göteborg har i en skrivelse begärt att universitetet skall se över om det finns verksamhet som faller under den nya miljöbalkens definition på "miljöfarlig verksamhet".

Enligt den nya miljöbalken från årsskiftet skärps kravet på tillsyn. Bland annat måste alla laboratorier med en storlek över 5 000 kvm anmälas till kommunens miljöförvaltning. Tidigare var laboratorier för undervisning och forskning undantagna kravet på tillsyn, men den nya lagstiftning omfattar alla laboratorier.

Bryter universitetet i dag mot lagen?

– Det vet jag inte än, säger universitetets miljösekreterare Ulf Andersson. Vi har en arbetsgrupp som arbetar med att införa ett miljöledningssystem vid GU och i det arbetet ingår att se över vilka verksamheter som kan anses vara miljöfarliga.

Det är fortfarande oklart om man ska betrakta varje laboratorium eller hela universitetet som en enhet. Ulf Andersson tycker det vore fördel om man slog ihop samtliga laboratorier. I annat fall måste varje institution som har stora laboratorier rapportera till miljöförvaltningen.

– Tillsynen sköts av kommunens miljöförvaltning men vi har en skyl-

dighet att se till att lagen efterlevs. Vår ambition är att vi ska vara bättre än vad lagen föreskriver.

– Om vi själva har en bra tillsyn, då kommer det att underlätta arbetet.

Eftersom kommunen tar betalt för tillsyn, kan det bli ganska dyrt om det visar sig att universitetet inte har någon bra kontroll över sina laboratorier.

Senast den första juli skall universitetet lämna in en redovisning av vilka delar av universitetet som har verksamhet som kan klassas som miljöfarlig samt tala om vilka personer som skall kontaktas vid tillsyn.

ALLAN ERIKSSON

Sexuella trakasserier kartläggs

En enkätundersökning för att kartlägga studie- och forskningsklimatet för studenter och doktorander håller på att genomföras vid medicinska fakulteten vid GU.

BAKGRUNDEN TILL undersökningen är bland annat en tidigare publicerad rapport om sexuella trakasserier där underlaget bland läkarstudenter och doktoranderna inom det medicinska området var för litet för att man skulle kunna dra några egentliga slutsatser av rapporten.

– Medicinarnas arbetssituation skiljer sig mycket från andra studenters

och doktoranders inom universitetet, säger prodekanus Annika Skott. Medicinerna arbetar ju i sjukhusmiljö, de träffar en annan personal än vad övriga studenter gör och ibland kan deras handledare vara anställda både inom universitetet och av kommunen. Det gör att medicinarnas arbetsmiljö kan vara ganska oklar, därför finns det anledning att studera dem speciellt.

Enkätundersökningen har skickats ut till samtliga 584 studerande på läkarprogrammet och 764 doktorander på medicinska fakulteten. Arbetsmiljö, diskriminering, favorisering

samt könskränkningar kommer att studeras särskilt.

Det är studerandeombudsmannen vid FFS Charlotte Larsson och tf universitetslektor Gunnel Hensing vid avdelningen för socialmedicin, medicinska fakulteten, som genomför undersökningen.

– Studenterna är mycket positivt inställda till undersökningen och svarsfrekvensen verkar bli mycket god. Studenterna har också bildat en egen jämställdhetskommitté för att bevaka de här frågorna.

Resultatet av undersökningen väntas bli klar någon gång i höst.

Nytt från Upphandlingsenheten

Succé för laboratoriegruppens minimäsä. Tisdagen den 13 mars anordnades en minimäsä på Wallenberg Conference Center. Utställare var fyra leverantörer med nya ramavtal avseende **förbrukningsmaterial för laboratorier**. Mer än 260 personer tog tillfället i akt att bekanta sig med Göteborgs Termometerfabrik, In Vitro Sweden, KEBO Lab samt Sarstedt. Ramavtalen omfattar glas- och plastprodukter, utensilier samt liknande produkter för laboratoriebruk. Ramavtal skall alltid användas i första hand.

Upphandlingsenheten upphandlar nu leverantörer av **persondatorer för hemlån**. Upphandlingen omfattar såväl

PC som Mac. Sista anbudsdatum var den 26 mars. Anbudsutvärdering pågår.

Ramavtal avseende **kontorsmaterial** upphandlas nu i samarbete med Upphandlingsgruppen och enheten för Medieteknik. Sista anbudsdatum är den 18 maj.

Välkommen till Upphandlingsenhetens webbplats. Adressen är: <http://www.fa.adm.gu.se/xupph>

I universitetets ramavtalsdatabas hittar du samtliga Göteborgs universitets egna ramavtal inom mer än trettio olika varugrupper. Adressen är: <http://www.ramavtal.adm.gu.se/>

Avhandlingar

Vi hjälper dig att framställa din avhandling med Print on Demand teknik. Du lämnar ditt material som digitalt media eller pappersoriginal och vi producerar kostnadseffektivt.

Kontakta Jörgen Carlsson 031 775 02 00
e-mail jorgen.carlsson@parajett.se

PARAJETT

www.parajett.se

Parajett är en av universitetets ramavtalsleverantörer

VÄLKOMNA TILL DET DIGITALA BIBLIOTEKET!

Ett nytt bibliotek

- Ganska diskret har UB:s Digitala bibliotek lagts ut på UB:s hemsida som ett åttonde bibliotek inom UB. Detta bekräftar att de stora IT-satsningar som gjorts, nu har materialiserats till ett reellt digitalt bibliotek. Ett bibliotek som koncentrerar sin verksamhet på åtkomst och leverans av digitala dokument ut på ditt skrivbord.

Ett bibliotek som:

- Är öppet dygnet runt och där alla titlar är tillgängliga
- Innehåller mer än 2 500 tidskriftstitlar, ett 70-tal databaser, uppslagsverk, olika kända verk i fulltext och anpassade sökmotorer

Basen för verksamheten är de stora digitala satsningarna som görs vid UB:s 7 fysiska bibliotek.

Stöd från universitetet

Det Digitala biblioteket, som i sitt tidigare skede hette CWIS-projektet, har vuxit fram tack vare flerårigt stöd från universitetsstyrelsens strategiska satsningar och fakulteterna.

Projekt- och utvecklingsverksamhet

En av huvudverksamheterna vid det Digitala biblioteket är olika spanande utvecklingsprojekt, som kan studeras närmare under rubriken "Projekt" på det Digitala biblioteket.

För alla inom universitetet

Många har vant sig vid att se Internet som en fri nyttighet. När det gäller elektroniska tidskrifter, annan vetenskaplig litteratur och referensdatabaser betalar UB i dag mer än två mkr/år för licenser, fränsett satsningar på hårdvara och support. Licenserna ger åtkomst för forskare och studenter inom GUNET – och även via TeleNordia.

Framtiden

Det Digitala biblioteket är i sin första utvecklingsfas och förändring kommer att vara en del av dess väsen. De närmaste utmaningarna är att förbättra de digitala dokumentleveranserna, samordna det elektroniska tidskriftsleveranserna inom universitetet och utveckla den elektroniska publiceringen.

Välkomna till
www.ub.gu.se/Gdig

MATS CAVALLIN
Ansvarig för det Digitala biblioteket

I förra numret rapporterade vi från den svenska veckan i Shanghai i mars. Här följer två artiklar till.

På väg att bli svenska ambassadörer i Kina

De lever med två identiteter: en svensk och en kinesisk. Med ett intresse och engagemang för det svenska språket hoppas de gå en ljus framtid till mötes.

LÄNGST BAK I DET kalkvita klassrummet hänger en stor tavla – "Nils Holgerssons underbara resa" – en klassisk bild som många kineser känner igen från Selma Lagerlöfs bok.

De 22 studenterna börjar med att presentera sig själva: Hugo, Gustaf, Britta, Åke, Frank, Lisa, Erik. Ja, alla har tagit svenska namn som – i bästa fall – liknar sina kinesiska egennamn – Liu Yu blir Yngve och Huang Miao Mia. Läter det märkligt? Kanske – men de tycker faktiskt att det är helt naturligt att ta ett svenskt namn.

Trots att Lisa, Gustaf och gänget bara har läst svenska i ett och ett halvt år, förstår de det mesta redan och kan tala svenska.

Det finns bara ett universitet i Kina där man kan läsa svenska. Här på Beijing Foreign University antas ett 20-tal studenter till en fyra år lång utbildning med svenska språket som huvudinriktning. Antagning är bara vart fjärde år så hård konkurrens råder om den populära utbildningen.

Frågan som dyker upp är: Varför läser man egentligen svenska? Det är bara Linus som har en koppling till Sverige genom sin moster i Stockholm.

Alla brister ut i skritt. Det var en väntad fråga. Efter en stund svarar Lisa:

– Oh, jag tycker så mycket om Sverige och om svenskar. Jag vill gärna åka dit.

– Det är så vackert i Sverige, säger Britta.

Andra säger att det svenska samhället verkar intressant. Och alla har de förstas läst Astrid Lindgrens böcker som barn.

Men de har små möjligheter att praktisera svenska utanför skolan. Tre av dem jobbar visserligen extra på IKEA på helgerna, och får åtminstone då chans att prata med den svenska chefen Anna-Karin. Några har lärt känna svenska studenter i Peking.

Sven-Olof Ohlsson, hallänning och gymnasielärare från Halmstad, kom till Peking förra sommaren. Han berättar att Kina alltid fascinerat honom, och när tillfället dök upp tvekade han inte.

På den svenska avdelningen jobbar han och professorn Yang Chi – som en tid var gästforskare vid Göteborgs universitet.

Men trots att Beijing Foreign-universitetet är ett av Kinas främsta språkuniversitet, är ett stort problem bristen på aktuell kurslitteratur. Den lärobok som de använder den här terminen är från 1985, så informationen

FOTO: ALLAN ERIKSSON

om det svenska samhället har några år på nacken. Svenska böcker är mycket dyra och svåra att få tag på.

– Jag önskar att vi hade mer litteratur om svenskt samhälls- och kulturliv. Tänk, om vi kunde få material från Sverige, suckar Sven-Olof.

Undervisningen i Kina är traditionell, konstaterar Sven-Olof.

– Trots att det står i den kinesiska läroplanen att man måste bort ifrån den gamla bruksskola och införa nya undervisningsmetoder, så fungerar det inte i praktiken.

– De får i alla fall lära sig hur man svär på svenska – något som vore helt otänkbart för kinesiska lärare i andra språk, berättar Sven-Olof.

Och hur ser framtidsutsikterna ut? – Vi hoppas att svenska företag som etablerar sig i Kina ska vara intresserade, säger Gustaf och nämner IKEA och Ericson.

Andra hoppas på jobb inom utrikesdepartement, ambassader, turismnäringen eller som tolkar och översättare.

Men för att verkligen tillgodogöra sig språket måste de förr eller senare åka till Sverige, menar Sven-Olof. I år har fem studenter chans att läsa en sommarkurs i Varberg.

– Det är svårt och väldigt dyrt för kinesiska studenter att läsa i Sverige. Jag tycker att man borde förenkla reglerna och underlätta för kinesiska studenter att få komma till Sverige. Det borde väl också ligga i Sveriges intresse att få välutbildade svenska ambassadörer i Kina.

ALLAN ERIKSSON

FAKTA

Beijing Foreign Studies University anses vara Kinas bästa språkuniversitet. Antal studenter är cirka 4 000. Antal anställda: 1 600. Vid universitetet bedrivs man undervisning i ett 30-tal språk. Sedan 1961 har man gett kurser i svenska – som enda nordiska språk (under kulturrevolutionen fanns det förstas inga utländska lektorer).

"Kina är på väg mot ökad demokrati"

FOTO: ALLAN ERIKSSON

– Vi har en demokrati i Kina, men inte en demokrati i en västerländsk mening.

Cheng Limin, 33 år, är professor i internationell politik. Vid hans institution finns det över 500 studenter, inom både grundutbildning och forskar-

utbildning, och 50 forskare och lärare. En rad olika kurser ges inom t ex europeisk politik och internationella relationer. Hans eget intresse och forskningsområde är den regionala nivåns makt- och myndighetsutövning.

Att ha kontakter med forskare runt om i världen är oerhört värdefullt för institutionens forskning, menar Cheng Limin. Han hoppas därför att det avtal som GU tecknat med Fudan-universitetet kommer att öka det akademiska samarbetet ytterligare.

– Många kontakter avbröts efter det som hände 1989 och sedan följde flera år av frysta relationer. Vändpunkten var 1996. Då inleddes ett fem års utbytesprogram av forskare mellan EU och Kina.

Hur begreppet demokrati ska defi-

nieras är en strid bland forskare. Vad är demokrati? Jag ställer frågan till Cheng Limin:

– Kina är på väg mot ökad demokrati, hävdar han. Men först måste ett antal villkor uppfyllas. Ett krav är att det finns en rättvis ekonomisk utveckling i landet. Det andra kravet är att alla människor har en grundläggande utbildningsnivå.

Demokrati betyder olika saker i olika länder. Den västerländska kulturen baserar sina begrepp om frihet och demokrati på individens rättigheter. I Kina är samhället, kollektivet överordnat individen. Staten – eller med andra ord Partiet – står för den nationella omsorgen om medborgarna.

– Själva demokratibegreppet måste

appliceras utifrån olika länders förutsättningar. Ett demokratiskt system är ingen garant för ett välfungerande land. Se bara på Ryssland, där utbredningen av maffia och brottslighet lamslår landet. Även Indien är en demokrati trots att en stor del av befolkningen lever i fattigdom och är analfabeter.

Cheng Limin drar slutsatsen att Kina måste utveckla egna institutioner för att uttrycka folkets vilja.

– De flesta människor i Kina är inte i första hand intresserade av demokrati utan kämpar för att få det bättre ställt ekonomiskt. Det främsta målet är ökad jämlikhet. Därför är det viktigt – i alla fall för tillfället – att vi har goda ledare som kan tillgodose folkets behov.

Vill öppna Valand mer utåt

BENGT-OLOF JOHANSSON heter den nye professorn i fri konst vid Konsthögskolan Valand.

Han är 39 år gammal, bosatt i Stockholm med fru och sexårig dotter och har sedan juli 1996 varit adjungerad professor vid Valand.

Kan du berätta om din bakgrund?

– Jag har utbildats vid arkitektlinjen på Chalmers mellan 1979 och 1981. Jag har också själv gått på Valand och gick ut 1988. Sedan har jag arbetat i Stockholm vid Folkuniversitetet och vid ETC-akademien.

Vad vill du göra som professor vid Valand?

– Jag vill att Valand ska vara en intressant skola att gå på. Studenterna måste lära sig att stå på sina egna ben och hela tiden hitta egna metoder för att förstå världen. Det är viktigt att skolan både bygger upp studenternas konstnärlighet och förbereder dem för den hårda verkligheten.

Kanske måste de lära sig att bygga upp egna nätverk tillsammans med kollegor?

– Jag vill gärna öppna skolan mer utåt, både tvärvetenskapligt och bjuda in föreläsare från till exempel Chalmers, mikrobiologer, hjärnforskare. Men också mer utåt mot allmänheten. Det finns ett stort glapp mellan vad människor i allmänhet vet om samtidskonst och vad som sker på skolan.

Är Valand speciellt tycker du?

– Det är ju en annorlunda konsthögskola på så sätt att studenterna inte är knutna till en speciell utbildning, som till exempel måleri, skulptur, grafik. De har varsin ateljé och kan välja kurser och workshops utifrån det som de just nu arbetar med. Det känns väldigt positivt.

Kommer du att hinna med ditt eget skapande som professor?

– Konstnärer måste ju nästan alltid ha ett annat arbete vid sidan om sitt skapande och det innebär förstås en kamp om tid. Men jag tycker att jag hinner med mitt eget skapande också. Just nu finns min utställning "Som om man menar vad man säger" på Centre Culturel Suédois i Paris och utställningen "The Reflective Surface" på Färgfabriken i Stockholm.

EVA LUNDGREN

Personalnytt

Budgetdirektör *Per-Erik Eriksson* ska under en 18 månaders period även ansvara för planeringsfrågor vid GU.

NYA PROFESSORER

Medicinska området

(befordrade universitetslektorer)

Christian Blomstrand, professor i neurologi
Rolf Olsson, professor i medicin
Marianne Sullivan, professor i psykologi
Ewa Söderpalm, professor i logopedi
Jerker Hetta, professor i psykiatri
Johan Kärrholm, professor i ortopedisk kirurgi
Sven Larsson, professor i lungmedicin
Göran Wennergren, professor i pediatrik
Anders Oldfors, professor i patologi

Samhällsvetenskapliga området

(befordrade universitetslektorer)

Peter Eslasson, professor i statsvetenskap
Mikael Gilljam, professor i statsvetenskap
Jon Pierre, professor i statsvetenskap med inriktning mot förvaltning

Utbildningsvetenskapliga området

(befordrade bitr professorer)

Lars Gunnarsson, professor i pedagogik
Tomas Kroksmark, professor i didaktik
Berner Lindström, professor i pedagogik
Leif Lybeck, professor i pedagogik
Sven-Eric Reuterberg, professor i pedagogik
Allan Svensson, professor i pedagogik
Inga Wernersson, professor i pedagogik

NYA DOCENTER

Magnus Glissén, docent i infektionssjukdomar
Tore Pässe, docent i geologi, med inriktning mot kvartärgeologi
Milos Pekny, docent i medicinsk och fysiologisk kemi
Ulla Carlsson, docent i journalistik och masskommunikation
Josefa Vega Matuszczyk, docent i psykologi
Lena Nilsson Schönnesson, docent i socialt arbete
Nils Christian Thorup, docent i fysiologi
Peter Eriksson, docent i neurobiologi
Sten Dahlstedt, docent i musikvetenskap
Henrik Mulec, docent i njurmedicin
Einar Björnsson, docent i medicin, särskilt gastroenterologi

ÖVRIGA FÖRORDNANDEN

Per-Åke Karlsson, universitetslektor i socialt arbete vid inst för socialt arbete
Rolf Ekroth, universitetslektor i thoraxkirurgi
Per Ramberg, universitetslektor i parodontologi med speciell inriktning mot sjukdomsprevention
Tord Berglundh, universitetslektor i parodontologi med speciell inriktning mot parodontologisk implantatforskning
Irène Nilsson, universitetslektor i statsvetenskap vid inst för statsvetenskap
Per-Åke Karlsson, universitetslektor i statsvetenskap vid inst för statsvetenskap
Folke Johansson, universitetslektor i statsvetenskap vid inst för statsvetenskap
Ulla-Carin Hedin, universitetslektor i socialt arbete vid inst för socialt arbete
Tore Brännberg, universitetslektor i socialt arbete vid inst för socialt arbete
Marianne Blomsterberg, universitetslektor i sociologi vid sociologiska inst
Titiu Soidre, universitetslektor i sociologi vid sociologiska inst
Rolf Törnqvist, universitetslektor i sociologi vid sociologiska inst
Lena Hartelius, universitetslektor i logopedi
Mariette Eliasson, laboratorieassistent vid inst för medicinsk mikrobiologi och immunologi
Annette Strömsten, byråsekreterare vid samhällsvetenskapliga fakultetskansliet
Per-Olof Carlsson, datakonsult vid odontologiska inst
Ylva Beckman, biträdande kontaktsekreterare på kontaktsekreterariatet
Helén Andersson, ekonom vid fakultetskansliet för naturvetenskap
Håkan Berg, personalchef vid fakultetskansliet för naturvetenskap
Marion Bengtström Andersson, studievägledare vid matematik och datavetenskap
Frank Rohmund, forskarasistent vid fysik och teknisk fysik
Lotta Hallbeck, forskarasistent i mikrobiologi vid cell- och molekylärbioologi
Ann Elftström Broo, forskarasistent i organisk kemi vid inst för kemi
Ann Farewell, forskarasistent i mikrobiologi vid inst för cell- och molekylärbioologi
Anders Eliasson, biotekniker på EBM-huset, har upptunnit en särskild apparat för djurhantering. Ett särskilt omnämmande får *Lotta Sjögren* på institutionen för nationalekonomi, som presenterat två konkreta miljöförslag.

www.tgskrivab.com

Allt Du behöver...

...från Skandinavien's största leverantör av kontorsmateriel, pappersvaror, förbrukningsmateriel och mycket annat till kontor i industri och förvaltning...

Tel: 0476-77 68 10 • Fax: 0476-123 07
E-mail: kundtjänst@tgskrivab.com

TG skrivab

TG Skrivab är en av universitetets ramavtalsleverantörer

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Prisbelönta förslag

Ett bra universitet kan bli bättre. Och förslag som är användbara, lönsamma och effektiva ska man ta vara på. Det är förslagskommitténs motto. I år har två förslag belönats med vardera 10 000 kronor. Det är Kurt Samuelsson (till vänster på bilden) på botaniska institutionen som har utvecklat en särskild aluminiumanordning som gör transporter av flytande väte säkrare och enklare. Anders Eliasson, biotekniker på EBM-huset, har upptunnit en särskild apparat för djurhantering. Ett särskilt omnämmande får Lotta Sjögren på institutionen för nationalekonomi, som presenterat två konkreta miljöförslag.

GÄSTKRÖNIKAN

Ei blot til lyst...

Måsar och trutar svävar över staden. För dem är staden ett hav där taken sticker upp som kobbar och skär. Maskrosen spränger sig igenom asfalten, stora harar betar i Vasaparken, rådjuren korsar vägmotet vid Klippan, fladdermössen spelar fiol i stadsparkerna, lilla igelkotten gottar sig vid en översvämmad container på Skanstorget och silverfiskarna håller rent i duschavloppet.

Ett av de märkligaste träden i Botaniska trädgården är den kinesiska ginkon. Ett träd, som är ett levande fossil jämnarig med dinosaurierna och som kinesiska munkar räddat åt eftervärlden. Ginkon klarar nutidens luftförorenade miljö bättre än något annat träd och skänker därför välgörande grönska åt trafiktäta områden i Amerika. Les extrêmes se touchent, säger fransmännen.

Men hur tar människan vara på naturen i sin omgivning? Vad har man för glädje av miljöforskning om den inte kommer allmänheten till del? Hur får man var och en att ta lärdomen till sig och tillsammans hjälpas åt att förbättra miljön? Den frågan har riksdagen ställt sig och beslutat anslå medel för information. Kanal för informationen är de botaniska trädgårdarna. I Göteborg har man bildat en projektgrupp som knyter samman matematisk-naturvetenskapliga fakulteten å ena sidan och Botaniska trädgården och Naturhistoriska museet å den andra.

Projektets uppdrag har två huvudinriktningar: att informera om kulturlandskapet och att informera om luftföroreningar och nedfall. Som en första etapp har Naturhistoriska just öppnat en

utställning om Rödlistade arter. Titeln talar för sig själv. Innehållet bör göra besökarna betänksamma. När nu naturen anstränger sig för att klara av ett samliv med människan så borde verkligen människan anstränga sig mer för ett fredligt samliv med naturen. Annars är det snart inte bara dronten Dodo som man aldrig får se levande. Den verkar ha varit en kul figur om man skall gå efter utseendet. Titta själv i museets utställning!

Lagom till Vetenskapsfestivalen blir Botaniska trädgårdens utomhusdiorama i "Roten" färdigt. Där kan man bevittna tätortens biologiska mångfald i form av många rara (i dubbel bemärkelse) blommor och djur, som lever i vår egen stadsmiljö. Då kan man också lära sig att varje balkongpensé gör sitt till att förbättra miljön i tätorten.

Efter att ha levt och arbetat i museimiljö i hela mitt liv uppfattar jag levandegörandet av kunskap som en självklarhet. Tyvärr har jag ofta upplevt att den akademiska vetenskapen och museerna levt i opposition till varandra. Nu talas det om universitetens "tredje uppgift". Vilka är bättre skickade att fungera som samarbetspartners än museerna, de

botaniska trädgårdarna och vetenskapscentra. Lektugor, säger de överdrivet seriösa. Än sen då, det är naturens ordning att man lär sig genom leken, så fungerar både människobarn och lejonungar.

LOUISE BRODIN
informationschef på Botaniska
Trädgården och Naturhistoriska museet

Offer för docentprivilegiet?

FOTO: HANSE B. JURLING

Vem får forska och vem får inte?

Den frågan trodde Allmänhetens pressombudsman, Pär-Arne Jigenius, inte att man i 1990-talets Sverige skulle behöva ställa sig.

Men där tog han som bekant fel.

DET FÖRSTOD HAN NÄR han för några år sedan ville veta i vilken grad svenska myndigheter under kriget betraktade Torgny Segerstedt som en säkerhetsrisk. Han vände sig då till SÄPO och bad om tillstånd att läsa den personakt om Segerstedt som han misstänkte förvarades där.

Det blev blankt nej.

– Ett av skälen till det var att jag inte betraktades som forskare, påminde Pär-Arne Jigenius, när han i förra veckan under rubriken "Segerstedt, tryckfri-

heten och SÄPO:s arkiv" föreläste i Dragonen på Sprängkullsgatan.

– En förutsättning – bland andra – för att man ska tillåtas titta på en SÄPO-handling är att man kan visa att den kommer att användas för forskningsändamål. Min avsikt var att göra en presshistorisk undersökning. Men det bedömdes av SÄPO inte som forskning. Forskning är det nämligen på SÄPO bara de som SÄPO godkänner som forskare som sysslar med. Det vill säga forskare knutna till de statliga universiteten. Det är enligt min uppfattning en orimlig inskränkning av begreppets innebörd. Men i den akademiska världen fann man tydligen den i sin ordning. Där var det ingen – utom Peter Englund – som ifrågasatte SÄPO:s docentprivilegium.

– Men så småningom fick jag, sedan

regeringen tvingats ändra polisregisterlagen, dispens och beställde på nytt Segerstedts personakt. Det visade sig då att den hade förstörts. Av eller på order av vem var och är omöjligt att säga. Det har ju på en del håll antytts att Tage Erlander skulle varit inblandad. Jag kände mig först skeptisk till den teorin. Det gör jag inte längre. Jag bedömer den som ganska välgrundad, förklarade Pär-Arne Jigenius, som också kunde avslöja att Internationella tidningsutgivareföreningen inför millennieskiftet kommer att ge ut en bok där "1900-talets hundra mest betydande publicister" ska presenteras.

Den ende svensk som ansetts förtjäna ett kapitel i den är Torgny Segerstedt. Och det ska skrivas av Pär-Arne Jigenius.

ANDERS FRANCK